

СТАБІЛІЗАЦІЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ЯК НЕОБХІДНИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Табінський В.А., Колеснік Є.О., Сіліна І.С.
Університет митної справи та фінансів

Стабільність національної валюти є важливим чинником економічного розвитку кожної країни, що впливає як на внутрішньодержавні операції, так і на показники зовнішньоекономічної діяльності. У статті розглянуто у ретроспективі коливання курсу гривні за період 1996-2016 років. Також було визначено, які фактори впливають на валютний курс та як його зміни позначаються на макроекономічній ситуації. Описано, які існують методи регулювання валютного курсу, їх переваги та недоліки. Було сформульовано шляхи стабілізації валютного курсу в Україні.

Ключові слова: валютне регулювання, валютний курс, девальвація, ревальвація, інтервенція, валютні обмеження, облікова ставка.

Постановка проблеми. Проблеми валютно-го регулювання в Україні в останні роки виступають все гостріше, а наявна ситуація на валютному ринку характеризується зменшенням стійкості гривні й коливанням валютного курсу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значення та вплив валютного курсу на економічний розвиток в державі висвітлюється у працях таких українських вчених: О. Береславської, І. Бураковського, А. Гальчинського, В. Міщенко, Е. Наймана, А. Румянцевої, В. Стельмах, О. Шниркової, А. Філіпенка та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ігнорування питання регулювання валютного курсу урядом та недосконала політика Національного Банку України негативно впливає на економічний розвиток нашої держави та благополуччя населення. В нестабільних обставинах, коли точно прогнозування валютного курсу є неможливим, суб'єкти господарювання змушені обмежувати свою економічну й фінансову діяльність, що в результаті призводить до зменшення виробництва, відтоку капіталу за кордон і як, наслідок, зниження обсягів валового внутрішнього продукту.

Мета статті. Головною метою даної роботи є огляд методів стабілізації валютного курсу та визначення їх дієвості в українських реаліях.

Виклад основного матеріалу. Згідно із статтею 99 Конституції України, забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією центрального банку держави – Національного банку України [1]. Тобто відповідальність за контроль та регулювання валютних процесів покладається виключно на Національний Банк України, зокрема на головного керівника.

Номинальний валютний (обмінний) курс – це відносна ціна двох валют, яка окреслює, скільки номінальних грошових одиниць однієї країни можна придбати за номінальну грошову одиницю іншої країни [2]. Валютна політика здійснюється за допомогою зниження вартості національної валюти, тобто девальвації чи підвищення вартості вітчизняної валюти – ревальвації.

Розглянемо обмінний курс гривні до долара США за 1996-2017 роки, який відображений на рисунку 1. Загалом існування гривні (з 1996 р.) характеризується періодами її знецінення, хоча присутні й стабільні проміжки. У 1996 році при введенні української валюти в обіг, її курс до

долара США складав 1,761 грн. за 1 доллар [3]. У 1998 р. девальвація гривні становила 84%, що було спричинене зростанням державного боргу.

Протягом 1999–2007 рр. курс долара перебував у межах 5,05–5,43 грн. за доллар. Натомість у квітні 2008 р. відбулася ревальвація гривні, якій передувало рішення НБУ щодо вільного коливання валютного курсу. Офіційний курс у цей період демонструвався рівнем 4,85 грн [3]. Кінець 2008 – початок 2009 рр. знаменувався світовою валютною кризою, а курс долара становив 13 грн. Після цього гривня девальвувала до значення 8 грн. за доллар, яке протрималося до 2014 р., у якому відбулася девальвація показника в 15,77 грн. за доллар США. На падіння курсу гривні впливали: нестабільна політична ситуація; низька поінформованість населення Національним Банком України щодо стану валютної системи, що стало причиною паніки серед громадян.

Після цього кожного року спостерігається девальвація гривні. У 2015 році були відмічені найвищі її темпи, а протягом 2016 р. національна валюта України знизилася до рівня 27,19 грн. за доллар. З 5 березня 2016 р. набула чинності Постанова Правління НБУ № 140 «Про врегулю-

вання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України», в якій збільшені ліміти на видачу готівкових коштів в іноземній валюті, видачу готівкових коштів у національній валюті через каси та банкомати, продаж готівкової іноземної валюти або банківських металів [4].

Станом на 28 листопада 2017 року курс долара США становить 26,84 грн [5]. В бюджеті на 2018 курс передбачено в розмірі 30 гривень за доллар. Однак, більшість експертів прогнозують подальшу девальвацію гривні, бо кілька мільярдів гривень необхідно віддати на погашення зовнішнього державного боргу, в той же час без чергового траншу від Міжнародного валютного фонду рівень інфляції зростає.

Розглядаючи валютний курс гривні в ретроспективі, можна окреслити чинники, які впливають на нього: низькі темпи зростання ВВП; збільшення державного боргу; від'ємний платіжний баланс; недостатній рівень золотовалютних резервів; недовіра до банківської системи України суб'єктів ринку, що спричинює девальваційні очікування; низький обсяг іноземних інвестицій; спекулятивні дії на валютному ринку; політична нестабільність.

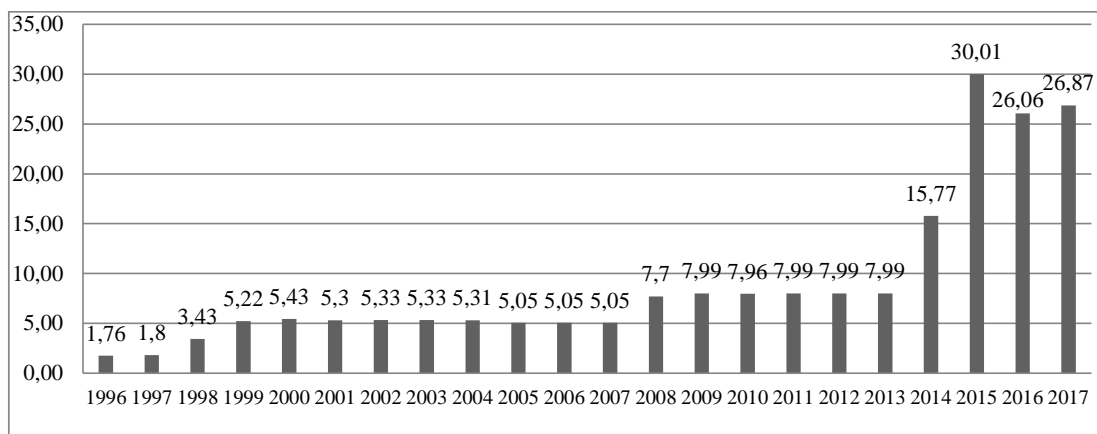

Рис. 1. Офіційний обмінний курс USD/UAH у 1996–2017 рр., грн. за дол. США

Джерело: [3]

Таблиця 1

Методи регулювання валютного курсу

Методи валютного регулювання	Опис
Девальвація	1. девальвація національної грошової одиниці є причиною подорожчання імпорту, і в результаті в імпортозалежних країнах відбудеться зростання рівня інфляції; 2. здешевлює вітчизняні товари на зовнішніх ринках, тому може очікуватись зростання сукупного попиту на ці товари; 3. спричинює інфляційні та інвестиційні втрати в структурі реального ВВП; 4. нарощування імпорту, а також відтік капіталів підвищують попит на іноземну валюту, що призводить до зменшення її обсягів у країні; 5. у випадку відсутності структурних реформувальних і/або зміни зовнішньоторговельної структури девальвація може спричинити нові зовнішньоторговельні дефіцити і девальваційні ризики.
Ревальвація	підвищення курсу національної валюти, що сприяє зростанню імпорту продукції та стимулює приплив інвестицій в країну.
Інтервенція (впливання додаткових коштів в економіку)	1. використання власних золотовалютних резервів (передбачає додатковий спосіб впливань грошових коштів для погашення дефіциту платіжного балансу та стабілізації валютного курсу); 2. продаж цінних паперів, розміщених в іноземній валюті.
Валютні обмеження	система нормативних правил, що регламентують обмін валюти своєї країни на іноземну.
Корекції облікових ставок Нацбанку	підвищення облікових ставок, що спричинює підвищення курсу валюти і, навпаки; застосовується за рахунок використання боргових зобов'язань.

Розроблено авторами за даними [6]

Визначимо методи, які існують для регуляції курсу валюти, що представлені в таблиці 1.

Коливання валютного курсу здійснюють вагомих вплив на платіжний баланс країни, як один з базових макроекономічних показників. Девальвація національної валюти може покращувати зовнішньоторговельний баланс, тобто інвестиційний приток у сфері виробництва відбувається при зниженні вартості сировини. Проте при впровадженні такого заходу необхідно застосувати ґрунтовний аналіз, адже можливі негативні наслідки такої політики [2]. До того ж, важливим бар'єром покращення зовнішньоторговельного сальдо за допомогою девальваційного методу є відсутність структурних реформ й експорт країною напівсировинних товарів і товарів з низькою доданою вартістю (металургії, хімічної та аграрної галузей), які є неконкурентними і надто залежать від зовнішньої кон'юнктури.

Також стабілізація валютного курсу можлива при використанні інтервенції, тобто держава продає чи купує необхідну кількість відповідної валюти. Валютна інтервенція – тимчасовий захід, бо валютні резерви можуть вичерпатися, і як результат можливі дестабілізація національної валюти, зростання недовіри кредиторів чи інші аналогічні наслідки. Обмеження зовнішньоекономічних операцій також доцільно лише до певної межі, після якої ці заходи стають бар'єром для участі країни в міжнародному поділі праці [6]. Отож, валютна інтервенція дає лише короткотерміновий ефект і вимагає великих валютних витрат.

Наступним інструментом регулювання валютного курсу є валютні обмеження – це система нормативних правил, що мають на меті обмеження операцій з іноземною та національною валютою, золотом та іншими валютними коштами на ринку [4]. Валютні обмеження можуть швидко встановлюватися і відмінитися залежно від ситуації на валютному ринку.

Науковці окреслюють наступні види валютних обмежень: заборона вільної купівлі-продажу іноземної валюти; особливі умови переказів та платежів за кордон та отримання зовнішніх позик; обмеження прав фізичних осіб володіти та розпоряджатися іноземною валютою; вивезення капіталу [7].

Звичайно валютні обмеження використовуються з метою стабілізації в таких випадках: в країні бракує іноземної валюти, значна зовнішня заборгованість, низькі показники платіжного

балансу. Передбачуваними результатами є призупинення спаду чи вагомих коливань обмінного курсу вітчизняної валюти й забезпечення умов для наступного регулювання. 23 серпня 2017 року Нацбанк України скасував обмеження на видачу валюти з банківських рахунків, що діяли з вересня 2016 року, з огляду на суттєве покращення ліквідності банківської системи в іноземній валюті та стабілізацію валютного ринку [8].

Наступний регулятором курсу валют є облікова ставка чи ставка рефінансування – відсоток, під який Нацбанк має можливість видавати кредити комерційним банкам. Чим нижчий його показник, тим кредитні ресурси є доступнішими. Зважаючи на це, в економіку спрямовується більше кредитів, тому більше виробляється товарів і послуг, отож, валютний курс НБУ набудуватиме стабільності.

Тобто, коли показник облікової ставки НБУ становив 12,5%, валютний курс коливався в межах від 25,9 до 26,4 грн. за долар США (рис. 2). Відповідно, при зростанні ставки до 18% річних курс досягав позначки 27, 2 грн. за долар США.

Порівнюючи рівень відсоткової ставки країн світу, можна зробити висновок, що у країн з найнижчими процентними ставками, валюти є найстабільнішими. Для прикладу у Швейцарії і Японії цей показник від'ємний і становить -0,75% та -0,50%, відповідно, у Великій Британії 0,75%, Канада 1,00%, США 1,25% [10].

На макроекономічний розвиток та стан зовнішньоекономічної діяльності держав значно впливає саме валютний курс, а його девальвація чи ревальвація мають як позитивні, так і негативні результати. Зниження курсу національної валюти матиме наступні наслідки: експортери можуть реалізовувати продукцію за нижчими від світових цінами, тобто збільшення експорту; зменшення імпорту, бо ціни на імпортовані товари зростуть; обсяг вітчизняного виробництва збільшиться, що призведе до економічного зростання та підвищення добробуту населення; державний борг, що був виражений в іноземній валюті теж зросте.

Підвищення курсу національної валюти спричинить зменшення експорту товарів, тому що ціни на національні товари підвищуються; кількість імпортованих товарів збільшується з метою перепродажу їх за високими цінами, що призводить до занепаду вітчизняного виробника; сума боргу, вираженого в іноземній валюті зменшується.

Варто зазначити, що зміна курсу валюти на 1% призводить до зміни імпортованих цін на 0,8% і експортних – на 0,1-0,6% в залежності від країни [11]. Отже, за рівних умов зниження курсу національної валюти погіршує «умови торгівлі», а його підвищення – поліпшує. Ці фактори в сукупності визначають вплив валютного курсу на торговий баланс країни.

Коливання курсу валют спричинює: підвищення рівня інфляції, ризиків в міжнародній торгівлі й інвестиціях

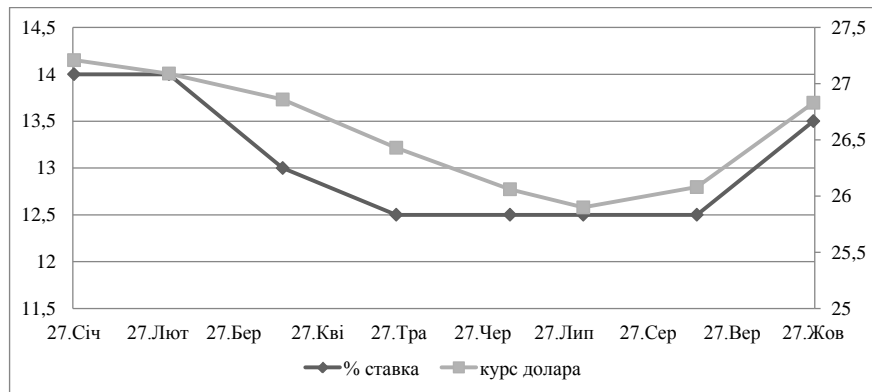

Рис. 2. Зміни облікової ставки НБУ протягом 2017 року

Джерело: [9]

та ймовірності дестабілізуючих дій спекулянтів, зміни співвідношення експортних та імпорتنих цін, конкурентоспроможності та прибутку підприємств; нестабільність міжнародних економічних відносин.

Задля стабілізації валютного курсу національної валюти необхідно: збалансування державного бюджету за допомогою зниження бюджетних витрат та застосування програмно-цільового методу; зменшення боргової залежності від кредиторів; забезпечення в Україні сприятливого інвестиційного середовища; виробництво має спрямовуватись на товари з високою доданою вартістю та у сфері інформаційних технологій; політика НБУ має бути обґрунтованою та ціле направленою із сформованою стабільною та досконалою нормативно-правовою базою; налагодження політичної стабільності.

Висновки і пропозиції. Вагоме місце у розвитку стабільної економіки кожної держави займає валютний курс. Протягом усього часу існування гривні її офіційний обмінний курс

змінювався залежно від зовнішніх чи внутрішньодержавних факторів.

Отже, для регулювання валютного курсу в Україні в нестабільних умовах необхідним є впровадження Національним Банком України та урядом наступних дій:

– встановлення граничних розмірів маржі валютних операцій (різниці між курсом продажу та покупки валюти);

– зниження облікової ставки;

– контроль за виконанням резидентами зобов'язань своєчасних розрахунків в іноземній валюті за експортними контрактами;

– збільшення кількості операцій із валютними деривативами та строковими контрактами.

Варто зазначити, що від політики Національного Банку України багато в чому залежить стан економічного розвитку нашої держави. Тому всі рішення мають ретельно прийматися кваліфікованими експертами із застосуванням високоякісного стратегічного планування задля забезпечення зростання вітчизняної економіки.

Список літератури:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://constitution.gov.ua/proposals/103>.
2. Юрчишин В. Сучасна валютна політика та особливості її реалізації в Україні / В. Юрчишин / Київ: Заповіт. – 2016. – 120 с.
3. Офіційні курси гривні до долара США за 1996-2016 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search>.
4. Постанова Правління Національного банку України «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» від 03.03.2016 № 140 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0140500-16>.
5. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/currency/nbu/usd>.
6. Шпенюк О. Регулювання обмінного курсу гривні в умовах фінансової нестабільності / О. Шпенюк / Світ фінансів. – № 1. – 2016.
7. Лучковська С.І. Фінансово-правові аспекти розмежування змісту валютних обмежень та валютного контролю / С.І. Лучковська // Часопис Київського університету права: науково-теоретичний журнал. – 2014. – № 2. – С. 164-168, с. 166.
8. Нацбанк скасував обмеження на зняття валюти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-41029464>.
9. Офіційні показники облікова ставка Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=53647.
10. Процентные ставки стран мира. Форекс Украина [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.forexua.com/ru/analytic/rates>.
11. Батракова Т.І. Причини виникнення девальвації гривні та шляхи її подолання / Т.І. Батракова, А.О. Синєокий // Молодий вчений. – № 1. – С. 16-19.

Табинский В.А., Колесник Е.А., Силина И.С.

Университет таможенного дела и финансов

СТАБИЛИЗАЦИЯ ВАЛЮТНОГО КУРСА КАК НЕОБХОДИМЫЙ ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Аннотация

Стабильность национальной валюты является важным фактором экономического развития каждой страны, влияет как на внутригосударственные операции, так и на показатели внешнеэкономической деятельности. В статье рассмотрены в ретроспективе колебания курса гривны за период 1996–2016 годов. Также было определено, какие факторы влияют на валютный курс и как его изменения сказываются на макроэкономической ситуации. Описано, какие существуют методы регулирования валютного курса, их преимущества и недостатки. Были сформулированы пути стабилизации валютного курса в Украине.

Ключевые слова: валютное регулирование, валютный курс, девальвация, ревальвация, интервенция, валютные ограничения, учетная ставка.

Tabinskiy V.A., Kolesnik E.O., Silina I.S.

University of Customs and Finance

STABILIZATION OF THE EXCHANGE RATE AS THE NECESSARY FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

Summary

Stability of the national currency is an important factor of the economic development of each country that affects domestic transactions and foreign trade performance indicators. In this article, the hryvnia exchange rate was examined in retrospect for the period 1996-2016. It was also determined which factors affect the exchange rate and how its changes affect the macroeconomic situation. The methods for regulating the exchange rate, their advantages and disadvantages were described. Ways to stabilize the exchange rate in Ukraine were formulated.

Keywords: currency regulation, exchange rate, devaluation, revaluation, intervention, currency restrictions, discount rate.